DISSERTATIO ACADEMICA,

DE

DIÆTA TURCARUM PRÆCIPUE CONSTANTINOPOLI,

Quam

Conſentiente Ampliſſ. Ordine Philoſ.,

PRÆSIDE

MATTH. NORBERG,

S. S. Th. Doct. & L. L. O. O. & Græc. Linguæ Prof. Reg. & Ord.

Societ. Gœtt. Muſæi Pariſ. Correſp.

Societ. Educ. Membr.

PRO

LAUREA

publico examini ſubjicit

JOH. M. BJÖRKLUND,

Oſtro-Gothus.

In Aud. Carol. die 20 April. 1808.

LUNDÆ,

Literis Berlingianis.

VIRO,

MAXIME REVERENDO,

PAROEC. KJETTILSTAD ET TJÅRSTAD PASTORI

PRÆPOSITO TERRITORIALI

PRÆCLARISSIMO MAGISTRO,

DOMINO

DANIELI CALÉN.

OB BENEFICIA

SACRUM

DEBUI, VOLUI

JOH. M. BJÖRKLUND.

§. I.

Rerum humanarum alternæ ſunt vices: & quemadmodum dies turbidus ex ſereno, ſic adverſa valetudo ex ſecunda naſcitur. Quod vero malum, quo propius, eo gravius. Atque illius nolle remedium, contra naturam eſt. Neceſſitas autem eſt, quæ ingenium facit. Nec ulla unquam gens tam barbara, omnisque ſenſus tam expers fuit, quæ non herbas & alia in auxilium vulneris ſive morbi quæſierit. Itaque medicina nusquam non fuit. Sed ſui, ut ceteræ cujusque ſcientiæ, initia rudia. Melior autem progreſſus: & ſplendidus finis. Atque gloria hæc præcipua. Nam conjecturalis ars eſt: tamen eo certi crevit, ut plus conſilii & rationis in ſinu fovere, quam fortunæ & eventus in fronte oſtendere putetur. Et tot tantisque, quæ ſui dedit, experimentis fides eſt. Neſcio autem, quo humanæ imbecillitatis vel improbitatis vitio, quæ terra medicinæ parentem tulit, ea ita degeneraverit, ut ſalutaris ſcientiæ vix nomen retineat. Patria hæc Hippocratis, & Græcia fuit: Turcici autem imperii jam ibi ſedes eſt. Neque alia gens omni bonæ arti magis infeſta. In auctores, in libros ſæviit.

Ta-

Tamen ſi ſatis intelligitur, cur res literaria in odio ſit, admirationem movet, curni medicina in amore habeatur. Nam illa juxta dominationem periculoſa; hæc autem tanti, quanti ipſa ſalus, fieri ſolet. Abditi vero hæc cauſſa. Fortior eſt ratione ſuperſtitio. Et ea, quæ Turcarum & Muhammedana eſt, illuc reſpicit, ut nihil non futuri fato quodam immutabili contineatur. Quod autem ex neceſſitate manet, id conſilio fruſtra virari opinio eſt. Et referre, exempli loco, ut ſecundam valetudinem ad propitium Numen, ſic adverſam ad iratum, ex religione putatur. Sed duplex inde malum. Etenim, quæ valetudinis aut tuendæ incuria, aut recuperandæ inſcitia eſt, hinc repetenda videtur.

§. II.

Hæc mens, hæc erratio Turcarum, quæ ſtatim eos natos excipit. Certus, ut ſupra monui, ex eorum perſvaſione eſt imminentium ordo: & ventura primo cujusque ortu deſtinata ſunt. Timere itaque vitæ ſub vitæ primordia malum in omen vertitur. Et illius quod invalidum æque ac quod validum ſit, fati occultæ poteſtati committere pium eſt. Ita nec curæ ſunt variolæ. Inſitum generi humano & deforme hoc malum eſt. Et penes Turcas graviſſima ſui labes. Nam robuſta gens eſt: multo carne, nec minori ſanguine. Quam naturam parentes liberis reddunt, & hi ad nepotes referunt. Tendit vero, ex quo natus eſt homo, usque ad ſenectutem in ariditatem: & quod ſuperfluum humoris fuerit, accedente calore, tanquam aqua vel vinum, vaporat. Quæ efferveſcentia, quo major in puero, eo perículoſior eſt: cu-

cujus vero ſive cantagionem effugere, ſive vim lenire, crimen providentiæ fuerit. Tamen ſunt, qui iſtius aliusque generis ægritudini infantili medicum quærere in religionem non vertant. Sed morbos quo modo curabit, qui eorum cauſſas ignorat? Et hæc Turcæ eruditio, quod eas noſcere non cupit. Et ſi cupierit, eæ cognitu tanto difficiliores, quanto magis abſtruſæ ſunt. Neque enim vox, mali aut ſuæ ſedis index, adeſt. Et quod non videtur vel auditur, cogitatione aſſequi, magnæ ſubtilitatis eſt. Hebes autem Turca, & idem cæcus. Qui adeo, dum infirmæ & innoxiæ ætati ſubveniet, ſæpe occidit.

§. III.

Turca ſui ſemper ſimilis eſt: neque tempore dieque ille fit melior. Quæ enim præſumta fatalis cujusdam neceſſitatis opinio primam ætatem invaſit, ea & ceteram comitatur. Et qua ſalutis incuria quisque puerаſcit, eadem adoleſcit & ſeneſcit. Serva gens eſt: quæ tamen deſes. Nam conſervi ſunt Chriſtiani, Judæi & Armeni: qui propriam & alienam ſervitutem quotidie paſcunt. Excercere ſub dio artem aut agrum hos oportet. Et domi ſedeudo tempus terere dominis licet. Quo autem otio corpus, animus torpet. Nam rerum animantium & inanimantium id commune eſt, ut quælibet motu vigeat. Et ſalubritatem hominis labor, quomodo loci temperiem turbines, commendat. Sed Turcæ langueſcentis non ſola hæc ratio. Propera venus; quia gens ad libidinem projecta eſt. Et quo plus intemperantiæ, eo citius exhauſta pubertas. Cui nec honeſte

par-

parcitur. Nam festinatur matrimonium: & qui vix excessit ex ephebis, nuptias celebrat. Præcox vero maturitas decidua & brevis est: atque voluptate in flore ætatis præcepta, effetum corpus senectuti traditur. Totum, partes, velut arbores, deficiente humore, siccescunt. Nec quod periit viribus, gentilitio & tenui victu satis pensatur. Potui est aqua, & hæc mera: quæ vero an ingenio soli (vinearum hoc fœcundum) conveniat, in ambiguo est. Et quæ victui præcipue oryza est, satisne ea, ubi non satis accesserit carnis, nutriat, nec certum est. Quomodo annon dulcia quædam mala sint mellita edulia, quorum Turca avidus nimiopere est, perinde in dubio ponatur. Quæ vero frangendi, quicquid roboris fuerit, caussæ cum singulæ multum valeant, quantam vim, ubi coierint, habere existimentur? Verum nec aliæ desunt. Et hæ imprudentiæ: quam vero temeritatem nec raro fortuna deprehendit. Incalescit sole vel labore homo. Et aperire tum fenestras, ventique spiramento obvium se dare, plurimis mos est. Quo autem facto, primum horror, deinde febris membra capit. Sic etiam matutinum, vespertinum frigus incautum vulgus subinde corripit. Et iis, qui fere nudi domum e balneis redeunt, inprimis hoc anceps. Pluresne vero improvidos inde, an ex haustu vel lavacro gelidæ aquæ sudantes perstrinxerit rigor & oppresserit, haud nihil ambigam. Tam male de sua valetudine sexus virilis meretur. Nec ipsi, quæ muliebris est, melius consultum. Nota marito suæ uxoris ambitio. Etenim simul par esse cœperit, superior fieri cupit. Neque ei ignota suæ virtutis inconstantia. Quocirca, ut hinc majestas & imperium, inde pudor & obsequium retineretur, cautum fuit. Et domi manere, aut foris faciem operire, fas feminæ est. Sed ut in opaco & solitudine animus, sic

in

in angufto & brevi fpiritus ingravefcit. Et atra nafcitur bilis, tanto pejor, quod hofpitali aditu & familiari fermone eam expellere permiffum non eft. Atque morbis varii generis inde origo.

§. IV.

Hæc mala, quorum auctor fibi ipfe Turca eft. Quæ autem cumulantur iis, quorum cauffæ extra eum pofitæ funt. Et hæc contagionis: nifi imprudentiæ etiam gentili vim hujus mali tribueris. Quam amœnum, tam falubre cœli folique ingenium eft. Piger tamen aliquando & manens Conftantinopoli aër. Urbs in collibus quidem fita: vallibus vero interjectis qui vapor admittitur, non femper falubri temperamento huc & illuc digeritur. Et hic quemadmodum folis repercuffu inardefcit, fic terræ halitu putrefcit. Quanta enim intra parietes mundities, tanta in foro & per vicos immundities eft. Atque hinc plurima ad luem materia. Sic duæ fpecies lepræ obviæ. Quarum una eft vulgaris, & Græca appellatur. Atque hæc mala. Nam defluit capillus (quod etiam in barba & fupercilio fit), & nafus, labia turgefcunt: pallido ore, gula ulcerofa, voce rauca, & bulbulis fubalbi coloris per totum corpus ferpentibus. Qua autem pejor eft, fed hæc rarior, quæ lepra Arabum vocatur. Et res ipfa talis. Os, furæ, pedes tumefcunt. Et fparfæ in fumma cute, quæ admodum dura eft, puftulæ: quæ crebræ, fquamulisque fimiles & prurientes, teterrimum odorem adjiciunt. Utraque adfpectu fœda: hoc tamen effectus difcrimine, quod prior curationem, non vero pofterior accipit. Sed tanta miferia mifericordiam fecit. Et iftiusmodi leprofis pa-

paratum haud procul ab Iscudari, Conſtantinopolis ſuburbio, domicilium eſt. Nec deſunt legata, teſtamento relicta. Quæ autem prædia cum annuo victui non ſufficiant, precariam quoque animam trahere, & ſtipem a prætereuntibus captare opus eſt. Malumne vero domeſticum ſit peſtis, quæ in hac regione tam frequens eſt, magnopere dubito. Neque enim ulla ejus veſtigia antiquitus ibi viſa ſunt. Patria ſua Ægyptus: & peſtifer Africus vere dicitur. Atque ſua, quemadmodum letalis Semumi, auſtralis venti, ſtirps ignota. Quæ vero calamitas cum fato Turcico longe lateque per Europam propagata fuit, & cum fatali hac doctrina perpetua in Turcia erit. Nam quicquid divinitus (hæc fides) decretum ſit, id humanitus non vitatur. Atque ubi non fugæ locus, ibi nec conſilio opus eſt. Sic & peregrina eſt labes venerea. Et tanto ea major, quo minor illius cavendæ aut tollendæ diligentia adhibetur. Legi enim fati neque hæc excepta. Tamen quæ ſua vis in ſeptentrionali, non eadem in orientali orbis parte eſt. Plurimus ſol plurimum ſudoris elicit. Neque parum hujus eſt, quod in balneo fluit. Et jubet religio, ut vel minima labes, ſive animi ſive corporis fuerit, aquæ adſpergine pietur. Quo autem frequenti piaculo, quantum culpæ, tantum & veneni diſcedit. Nihilominus, quod ejus ſupereſt, quo occultius, eo latius nocet. Et palam id facere, pudor, aut religio prohibet.

§. V.

Reliquum eſt, ut de Turca medico paucis dicam. Penitus hic rudis. Et primas ultra literas ſi paullum progreſſus fuerit, magiſtrum ſe artis prædicat: quaſi

morbi verbis, non medicamentis, curari poſſint. Neque præcipiendi perito facile ceſſerit. Sui judicii pervicax, in quantum ſuæ ſcientiæ ignarus eſt. Et inſcitia, ad quam natus & inſtitutus fuit, auctoritate plurimum apud eum valet. Ipſi, ut cani, ſuſpecta & inviſa, quæ nova. Et profecto, cui alienam religionem conviciis proſequi fas eſt, in alienam diſciplinam transgredi ei nefas habetur. Suis itaque inſiſtit. Et hæc eo redeunt, ut cauſſas morborum diſcriminare neſciat. Eſt tamen cujusque ægritudinis aliquid proprium, quod vero ipſum fugit. Quapropter cum ſingulis conſulere non poſſit, communia ſequitur: & hominibus, velut jumentis & pecoribus, ſine omni examine medetur. Nec miror. Inter belluam & Turcam quid intereſt? quod ratione illa caret, hic non utitur. Quamquam ſua ars, ſua opera nec magni in univerſum æſtimatur. Nam convaleſcere, ſicut mori, res fati eſt. Et ex hac perſvaſione licentia uſurpatur, cum opis a medico petitur. Quam vero in extremo vitæ periculo melius ferre vetula turpis putatur. Et ubi ſuæ infames & obſcuræ artes nihil profuerint, rogatus venit, qui ſacris præeſt, ut miraculum faciat.

Hæc habui, quæ de Turcarum diæta, obſervanda, non imitanda, Præſide meo duce & conſiliario, ſcriberem.